

(144. 24.)

BIJLAGE V.

VERSLAG DER COMMISSIE, in 1902 belast met het afnemen der examens voor de akten van bekwaamheid tot het geven van middelbaar onderwijs in het handteekenen en de perspectief, in het rechtlĳnig teekenen en de perspectief en in het boetseeren.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De commissie, benoemd bij Uwer Excellentie's beschikking van 16 Juli 1902, n°. 5838, afd. Ond., zitting houdende te Amsterdam, was samengesteld als volgt:

W. B. G. Molkenboer, directeur der Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers te Amsterdam, lid en voorzitter;

J. Bubberman, leeraar aan de Rijks- hogere burgerschool en aan de burger dag- en avondschool te Leeuwarden;

P. M. A. Hermann, directeur der gemeentelijke teekenschool te Edam;

C. P. Holst Gzn., hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft en tijdelijk leeraar aan de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers te Amsterdam;

Bart van Hove, hoogleeraar aan de Rijks-Academie van beeldende kunsten te Amsterdam;

E. Jelsma, directeur der eerste ambachtsschool van de maatschappij voor den werkenden stand te Amsterdam;

W. Kromhout Czn., leeraar aan de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers en aan de Rijksschool voor kunstnijverheid te Amsterdam;

J. Kuyper, hoofdleeraar aan de Academie van beeldende kunsten te 's Gravenhage;

J. C. U. Legner, leeraar aan de Rijks- hogere burgerschool en aan de burgeravondschool te Utrecht;

J. A. H. Mialaret, hoofdleeraar aan de Academie van beeldende kunsten te 's Gravenhage;

Th. H. A. A. Molkenboer, leeraar aan de industrieschool van de maatschappij voor den werkenden stand te Amsterdam;

R. A. van de Pavert, leeraar aan de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers en aan de Rijksschool voor kunstnijverheid te Amsterdam;

N. Steffelaar, leeraar aan de Academie van beeldende kunsten te 's Gravenhage;

J. Visser, leeraar aan de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers te Amsterdam;

H. J. de Vries, directeur der burgeravondschool en leeraar aan de hogere burgerschool met 5-jarigen cursus te Haarlem;

B. W. Wierink, directeur der industrieschool van de maat-

schappij voor den werkenden stand en leeraar aan de gemeentelijke kweekschool voor onderwijzers en onderwijzeressen te Amsterdam.

In de eerste vergadering, 18 Juli 1902 gehouden, benoemde de commissie haar medelid B. W. Wierink tot secretaris.

De examens werden in haar geheel afgenomen in de oefenschool der Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers te Amsterdam.

Voor het examen middelbaar onderwijs handteekenen en de perspectief (M¹) hadden zich aangemeld 72 kandidaten (31 vrouwelijke en 41 mannelijke). Er bedankten 2 (1 vrouwelijke en 1 mannelijke); er namen alzoo 70 aan het examen deel.

Hiervan slaagden voor het eerste gedeelte (het practisch gedeelte A) 29 (9 vrouwelijke en 20 mannelijke). Van de niet geslaagden voor examen A nam 1 deel aan het 2de gedeelte (examen B), zoodat 30 werden opgeroepen om voor het 2de gedeelte te worden geëxamineerd (9 vrouwen en 21 mannen).

Gedurende het examen B trokken 3 mannelijke kandidaten en 1 vrouwelijke kandidaat zich terug, terwijl 1 vrouwelijke kandidaat niet opkwam.

Een mannelijke kandidaat leverde het opgegeven perspectiefisch werkstuk niet in, doch maakte het practisch gedeelte examen A verder in haar geheel mee.

De commissie oordeelde het examen, door het ontbreken der perspectiefteekening onvolledig en noemde dus dit gedeelte van het examen onvoldoende.

Van de 30 kandidaten die aan het 2de gedeelte (examen B) deelnamen, waarbij 1 van wien het examen A van dien aard was, dat ook met de hoogst mogelijke cijfers voor examen B slagen onmogelijk was, legden een voldoende examen af 17 kandidaten (7 dames en 10 heeren). Aan hen werd dus de verlangde akte (M¹) uitgereikt, dat is van het geheele aantal der ingeschreven kandidaten (70) 24 $\frac{2}{7}$ %.

Uit bovenstaande gegevens blijkt, dat verreweg het grootste gedeelte der kandidaten (41 van de 70) niet konden slagen, omdat hun tekenwerk beslist onvoldoende werd bevonden, hetgeen zal blijken uit de hierbij gaande staten.

Voor de teekeningen naar plaat (vlakversiering), een ornament van gestileerde bloemen als cirkelvulling, werden de volgende cijfers toegekend:

2	maal	het cijfer 1	(zeer slecht),
6	"	"	" 2 (slecht),
11	"	"	" 3 (onvoldoende),
31	"	"	" 4 (voldoende).

Hierbij waren 11 teekeningen, die dit cijfer ternauwernood

konden behalen, en 4 die er iets boven waren, doch nog niet goed konden worden genoemd.

13 maal het cijfer 5 (goed) en
7 „ „ „ 6 (zeer goed).

Dat dus voor dit gedeelte van het examen, zoo belangrijk, zoo noodzakelijk voor ieder teekenleeraar, nog aan 2 teekeningen het predicaat zeer slecht en 6 maal dat van slecht moest worden gegeven, dat 19 teekeningen beslist onvoldoende waren en van de voldoende nog 11 tamelijk zwak, bewijst reeds dat er veel grond bestaat om aan te nemen, dat de ingeschreven kandidaten of te weinig studie hadden gemaakt, of te weinig aanleg hadden.

Voor deze afdeeling is de eerste veronderstelling de meest waarschijnlijkste.

De vrouwelijke kandidaten leverden over het algemeen in deze afdeeling en wat quantiteit en wat qualiteit betreft, minder goed werk dan de mannelijke kandidaten; vele teekeningen waren niet af en verre van smaakvol uitgevoerd. Opmerking verdient het, dat zij die de teekeningen geheel af hadden gemaakt (of met het penseel in kleuren hadden bewerkt, of met de punt krijt hadden ingevuld), die dus het meeste werk hadden geleverd, ook het beste werk hadden gemaakt, hetgeen het vermoeden der commissie, als zouden vele kandidaten zich aan het examen onderwerpen zonder voldoende voorbereiding, versterkt.

Ook in deze afdeeling hadden verscheidene kandidaten de tekening in houtskool opgewerkt, een materiaal dat voor het copieeren van eene opgaaf als deze zeer ongeschikt is te noemen.

Voor het stilleven was gegeven een tafeltje (stijl Lodewijk XV) met vaasje, draperie en globe.

Het behoeft geen betoog, dat de teekenleeraar, die vaak achter den leerling staande met een paar lijnen een deel van eenig voorwerp vlug moet voorschetsen, het teekenen van een betrekkelijk eenvoudig stilleven, als hier gegeven was, behoorlijk in zijn macht moet hebben. De hier volgende cijfers bewijzen voorzeker, dat het grootste aantal kandidaten hiervan nog zeer ver af was.

1 maal werd het cijfer 1,
11 „ „ „ „ 2 en
29 „ „ „ „ 3

toegekend, zoodat van de 70 teekeningen 41 beslist onvoldoende werden genoemd.

25 maal werd het cijfer 4 gegeven; hierbij waren 8 teekeningen die dit cijfer maar even konden haalen en 5 die er even boven stonden.

Slechts 4 van de 70 konden goed worden genoemd, terwijl het cijfer 6 aan geen enkele tekening kon worden toegekend.

Het is wel bevreemdend, dat eene zoo dankbare en nuttige studie als het teekenen van voorwerpen uit onze omgeving, eene studie, die zoo binnen ieders bereik ligt, zoo verwaarloosd schijnt te worden.

Ook hier werd voor de geheele uitvoering vaak houtskool gebruikt, vooral voor de uitvoering van de tekening van dit stilleven zeer ongeschikt. Uit de teekeningen meent de commissie te moeten opmaken, dat de meeste kandidaten de noodige vormenkennis van de te teekenen voorwerpen misten.

Voor het reliefformament was gegeven eene gothische draagkorf, gevormd door een kop met ornamentale omgeving.

In deze afdeeling kwamen betere teekeningen voor dan in de beide vorige. Ofschoon er nog 5 teekeningen bij waren die slecht moesten worden genoemd, 26 die onvoldoende waren en 5 die het cijfer 4 (voldoende) ternauwernood konden verwerven, behaalden 23 het cijfer 4 (waaronder 7 die er iets boven stonden), 6 het cijfer 5 (goed) en 5 het cijfer 6 (zeer goed).

Er waren bij deze groep teekeningen, die op eene wijze waren uitgevoerd, ten eenen male ongeschikt voor het teekenen van een ornament, waarbij niet een lichteffect, maar de kennis der vormen hoofdzaak is; niettegenstaande vaak gestreefd was naar een zeker effect, was toch het verkrijgen van een behoorlijk ensemble, wat licht en donker betreft, door slechts weinigen bereikt.

Voor den kop was gegeven een afgietsel van de portretbuste van Karel V, door Leone Leoni.

Van de 70 teekeningen werden 30 slecht genoemd en 24 onvoldoende, 27 voldoende (waaronder 14 die vrij zwak waren en 6 die er even boven stonden) en 6 verkregen het predicaat goed.

Reeds bij het opzetten kon men vaak zien dat een groot begrip van het geheel bij vele kandidaten ontbrak, terwijl bij het meer uitvoerig opwerken der details het gemis aan vormenkennis ook hier weer duidelijk merkbaar was.

Met bovenstaande meent de commissie voldoende te hebben aangetoond, dat uit het geleverde werk in deze vier rubrieken niet bleek, dat het grootste deel der examinandi kon voldoen aan den eersten eisch die men aan teekenleeraar of -leerares moet stellen, nl. van te zijn een goed teekenaar.

Ook het stileeren en ontwerpen was, naar het oordeel van die leden der commissie die aan deze examens reeds meermalen deelnamen, minder goed dan vorige jaren.

Van de 69 ingeleverde ontwerpen (één kandidaat had vrijstelling van dit gedeelte van het examen) werden 2 zeer slecht en 17 onvoldoende genoemd; 6 bereikten even voldoende, 17 waren voldoende, 3 daar even boven, 10 goed en 5 zeer goed, zoodat beslist voldoende of daarboven waren 35 van de 69.

Vele kandidaten bleken weinig begrip te hebben van de schaal waarop het ornament moest worden uitgevoerd. De kandidaten konden uit verschillende opgaven eene keuze doen, de maten waren daarbij duidelijk aangegeven. Nu bleek het meermalen, dat de kandidaten volstrekt niet gelet hadden op de grootte, waarop het ontwerp moest worden uitgevoerd, niettegenstaande een détail van het ontwerp op ware grootte werd verlangd. Er waren dan ook bij de gemaakte composities teekeningen, die zich op eene schaal van $\frac{1}{10}$ of $\frac{1}{5}$ vrij goed voordeden, doch die op ware grootte geteekend bepaald voor uitvoering ongeschikt waren geworden. Ook was door velen volstrekt niet gelet op de wijze waarop en de stof waarin het ontwerp moest worden uitgevoerd; dit bleek bij vele ontwerpen alleen uit het bijschrift, niet uit het ontwerp zelf, iets wat toch een eerste vereischte is.

Deze opmerkingen gelden ook, evenals de hier volgende, voor de afdeeling ornament voor de examens van M².

Ook bleek weer uit de geleverde composities, dat het meere deel der examinandi zwakke teekenaars waren.

Bij de mondelinge examens in de geschiedenis der bouwstijlen kwam herhaaldelijk voor, dat de kandidaten blijkbaar het verband, den samenhang en de wijze waarop zich de eene stijl uit de andere ontwikkeld heeft niet begrepen. De feitenkennis was over het algemeen genomen, naar het oordeel van de leden der commissie die reeds meermalen in deze examens zitting hadden, ook minder dan vorige jaren; evenzoo ontbrak bij velen de kennis van de verschillende technieken bij het bewerken der onderscheiden materialen; bovendien was het onderscheiden der verschillende kunsttijdperken, bij het bezien van voorgelegde photo's en prenten, vaak zeer zwak en twijfelachtig. Gebrek aan begrip van samenhang en ontwikkeling der stijlen bleek ook uit de opstellen, waarvan de illustraties vaak ver beneden het middelmatige waren. En dit waren dan toch nog teekeningen van hen, die voor examen A voldoende cijfers hadden behaald.

Voor de mondelinge examens in de stijl- en ornamentleer werd toegekend:

1	maal	het	cijfer	2
10	"	"	"	3
9	"	"	"	4
4	"	"	"	5

Voor de mondelinge examens in de geschiedenis der stijlen:

1	maal	het	cijfer	2
4	"	"	"	3
12	"	"	"	4
7	"	"	"	5

Voor de opstellen, de stijl- en ornamentleer betreffende, werd toegekend:

2	maal	het	cijfer	2
5	"	"	"	3
12	"	"	"	4
3	"	"	"	5
2	"	"	"	6

Voor eindcijfer in de afdeeling ornament werd gegeven:

7	maal	het	cijfer	3
12	"	"	"	4
5	"	"	"	5

Naar aanleiding van het geleverde werk, de perspectief betreffende, meent de commissie te moeten opmerken, dat vele kandidaten blijkbaar niet genoeg gelet hadden op de noodzakelijkheid, om een zeker werkstuk in een gegeven tijd te maken, en daarvan eene goed geteekende oplossing te geven, en dat sommigen schijnen te denken, dat bij een perspectiefisch werkstuk de uitkomst van minder belang is dan de wijze van constructie. Blijkbaar stelden velen zich niet voor wat ze moesten maken, en wanneer bij eene goede constructiewijze, door onzuiver werken, grove fouten tegen de regels der perspectief in hun werk ontstonden, werden deze bij de uitkomst voorbijgezien.

Deze opmerkingen gelden ook voor de gemaakte perspectiefische teekeningen voor de akte M².

Voor de akte M¹ werden 68 doorzichtkundige teekeningen ingeleverd. Een candidaat had vrijstelling (zijnde in het bezit van M² met voldoende perspectiefische examencijfers) en 1 candidaat leverde, zooals aan den aanhef van dit verslag reeds is medegedeeld, zijne teekening niet in.

Van deze 68 teekeningen verkregen:

6	het	cijfer	1
12	"	"	2
12	"	"	3

zoodat dus 30 beslist onvoldoende waren.

4 waren even voldoende, 11 voldoende, 3 ruim voldoende, 17 goed en 3 zeer goed.

Bij de mondelinge examens in de perspectief, zoowel voor het examen voor M¹ als M², betreurde de commissie het, dat de wettelijke voorschriften betreffende de projectie en de perspectief het niet mogelijk maakten het onderzoek naar de kunde der kandidaten ook uit te strekken tot de gronden der vlakke meetkunde en der meetkunde in de ruimte. Waarschijnlijk is bij het ontwerpen dezer wettelijke bepalingen verondersteld, dat personen die de studie van projectie en perspectief beginnen, dit eerst doen na behoorlijke voorstudie der daarvoor noodige meetkunde. Bij de mondelinge examens is het evenwel gebleken dat dit niet het geval is, en velen zonder behoorlijke voorstudie toch nog een wel is waar voldoende kennis der constructie van projectie en perspectief hadden verworven, maar dan ook zeer verward waren wanneer het aankwam op het noemen van namen van de eenvoudigste meetkundige figuren, of bij het geven van eene

goede verklaring van de constructies die zij uitvoerden, wat eene zeer groote tekortkoming bij een a.s. leeraar M. O. is te noemen.

Van de 25 examens afgelegd in het mondeling gedeelte der perspectief, werden de volgende cijfers toegekend. Aan 3 slecht, 1 onvoldoende, 12 voldoende, 6 goed en 3 zeer goed. Voor de projectie: aan een zeer slecht, 3 onvoldoende, 11 voldoende, 8 goed en 2 zeer goed.

Voor eindcijfer perspectief (mondeling examen en teekening te zamen) werd gegeven:

3	maal	het	cijfer	2
3	"	"	"	3
11	"	"	"	4
6	"	"	"	5 en
2	"	"	"	6

De examens in de methodiek van het teekenenonderwijs voor de akte M¹ gaven aanleiding tot de volgende opmerkingen: dat onderscheidene kandidaten blijkbaar de methodiek van het teekenenonderwijs met weinig ernst bestudeerd, ja dat sommigen dit werk schijnbaar geheel verwaarloosd hadden.

Behalve dat ze zich weinig moeite gegeven hadden om op de hoogte te komen van wat noodig was voor het handteekenenonderwijs op eenige vakschool, bleek nog bovendien dat de kennis van de bestaande leermiddelen uiterst gering was. Ook was de wijze van toelichting van eene voor de klasse te behandelen teekeningmethode menigmaal zeer gebrekkig.

Uit de opstellen, die grootendeels over het teekenenonderwijs op eene bepaalde inrichting handelden, bleek niet dat de kandidaten wisten, op wat wijze het teekenen aan onderscheiden vakscholen is ingericht.

Van de mondelinge examens werden 2 slecht, 6 onvoldoende, 8 voldoende, 9 goed en 2 zeer goed genoemd.

Eén opstel werd zeer slecht, 1 slecht en werden 9 onvoldoende, 11 voldoende, 3 goed, 2 zeer goed genoemd.

Voor eindcijfers werd gegeven 3 maal 2, 5 maal 3, 12 maal 4 en 7 maal 5.

Bij het anatomisch examen waren ook de teekeningen in den regel van veel minder gehalte dan de mondelinge examens. De examinandi hadden blijkbaar een of ander anatomisch werk goed uit het hoofd geleerd, maar wanneer het er op aankwam de werking van de spieren aan het geraamte te verklaren, bleek het dat zij zich eene onduidelijke voorstelling hadden gemaakt van de ligging en werking der verschillende spiergroepen.

Zoo bleek ook bij de behandeling van het beenderenstelsel, dat de kandidaten de verschillende beenderen wel vrij goed konden beschrijven, maar dat hun de zaak minder duidelijk was als zij den samenhang en de bewegingen der onderdeelen van het geraamte moesten verklaren.

Voor mondeling examen ontleedkunde werd toegekend:

2	maal	het	cijfer	2
4	"	"	"	3
10	"	"	"	4
3	"	"	"	5
7	"	"	"	6

Voor de teekening van het proportiebeeld met geraamte:

2	maal	het	cijfer	2
6	"	"	"	3
16	"	"	"	4
1	"	"	"	5
1	"	"	"	6

Voor de teekening van een anatomisch onderdeel:

7	maal	het	cijfer	3
14	"	"	"	4
3	"	"	"	5
2	"	"	"	6

Als eindcijfer werd gegeven:

9	maal	het	cijfer	3
12	"	"	"	4
5	"	"	"	5

Voor het examen rechtlijnig teekenen (M^2) hadden zich aangegeven 22 kandidaten; er bedankten 3.

Eén kandidaat trok zich bij het eerste gedeelte (A) van dit examen terug, zoodat 18 volledig dit examen deden; hiervan werden voor het 1ste gedeelte (A) 7 voldoende bevonden, terwijl ten slotte 5 het diploma verwierven, zijnde (de teruggetrokkenen van examen A en B — ook bij het examen B heeft zich een der kandidaten, die nochtans bij A voldoende was genoemd, teruggetrokken — meegerekend) 26,3%.

Omtrent het geleverde tekenwerk voor de akte M^2 door de examinandi vervaardigd, meent de commissie de volgende opmerkingen te moeten maken.

Voor de lijntekening was opgegeven het vervaardigen eener gearceerde tekening van een vroeg Gothisch doopvont, waarvan het beeld op iets kleiner schaal in omtrek gegeven was.

Velen, die daarbij blijk gaven van vrij handig te kunnen omgaan met passer en trekpen, toonden zich uiterst zwak waar het betrof het teekenen en uitdrukken van het karakter van het ornament, wanneer dit uit de vrije hand moest geschieden.

Het geleverde werk gaf niet het bewijs dat de kandidaten in staat waren om met arceering vorm en relief duidelijk te maken en de fijnere en grovere arceeringen met de schaal der tekening in overeenstemming te brengen. Het slechte resultaat door enkelen verkregen was bovendien een gevolg van eene verkeerde manier van beginnen.

Van de 19 teekeningen werden slechts 5 voldoende geacht (waarvan één even boven het voldoende stond), 6 waren onvoldoende, 7 slecht en 1 zeer slecht. Geen enkele kon goed of zeer goed worden genoemd.

Voor de bouwkundige tekening naar schets was gegeven een gedeelte van een woonhuisgevel.

Hierbij bleek het dat vele kandidaten niet geheel begrepen doel en strekking van den gevraagden arbeid.

Bij het opzetten van eene bouwkundige tekening, vooral wanneer in een beperkten tijd een geheel overzicht gevraagd wordt, ligt het voor de hand, dat eerst het geheel in zijne hoofdlijnen dient te worden vastgesteld, om daarna over te gaan tot het detailleeren.

Vele kandidaten vingen met de details aan, om dan door uitbreiding van deze details langzamerhand tot een geheel te komen.

Daar waar de kandidaten hun goeden smaak wilden toonen, waren, behalve enkele uitzonderingen, de vormen veelal in strijd met de eigenschappen der gebezigde materialen.

Eén tekening werd zeer slecht, 5 slecht, 4 onvoldoende, 8 voldoende (waarvan 4 tamelijk zwak en 1 ruim voldoende) en 1 goed genoemd.

Voor de werktuigkundige tekening was gegeven eene wartelring voor eene ketting, naar gegeven schets met eenheidsmaten.

Ofschoon de uitkomst hier over het algemeen bevredigend kon worden genoemd, bleek het dat de constructieve behandeling der schaduwbeplating den kandidaten meer eigen was dan de behandeling der uitvoering in tinten en kleuren.

Twee teekeningen werden genoemd slecht, 3 onvoldoende, 2 even voldoende, 4 voldoende, 2 ruim voldoende, 3 goed en 2 zeer goed.

Eén kandidaat trok zich gedurende dit examen (behoorende bij het examen A) terug, zoodat slechts 18 werktuigkundige teekeningen werden ingeleverd.

Het vraagstuk der beschrijvende meetkunde was zóó gekozen, dat voor de oplossing slechts gebruik behoefde te worden gemaakt van constructies die in alle leerboeken over dit onderwerp voorkomen, zoodat de toepassing er van voor de hand lag.

Vele kandidaten pasten echter, ten koste van tijd en uitkomst, omslachtige en onnauwkeurige constructies toe.

Het tekenwerk bij dit vraagstuk was in het algemeen beneden hetgeen men van rechtlijnige teekenaars mag verwachten.

De kennis van de theorie der scheve projectie en axonometrie was bij eenige geheel afwezig.

Het was opvallend, hoe weinig examinandi in staat waren verklaring te geven van de constructies welke zij uitvoerden.

Van de 19 ingeleverde teekeningen voor de beschrijvende meetkunde werden 9 zeer slecht, 1 slecht, 3 onvoldoende, 7 voldoende, 5 goed en 1 zeer goed genoemd.

Van de 7 kandidaten die in dit vak mondeling examen aflegden, behaalden 1 het cijfer 2, 2 het cijfer 3, 3 het cijfer 4 en 1 het cijfer 6.

Aan de 19 perspectiefteekeningen werd toegekend:

2	maal	het	cijfer	1
1	"	"	"	2
3	"	"	"	3
7	"	"	"	4
5	"	"	"	5
1	"	"	"	6

Voor de mondelinge examens in dit vak werd voor examen M^2 gegeven:

3	maal	het	cijfer	3
2	"	"	"	4
1	"	"	"	5

terwijl 1 kandidaat vrijstelling voor dit gedeelte van het examen had.

Wat de afdeeling ornament betreft, gelden hier dezelfde opmerkingen als voor de examens M^1 en hierboven genoemd.

Voor het ontwerp ornament werd gegeven:

3	maal	het	cijfer	2
3	"	"	"	3
7	"	"	"	4
1	"	"	"	5

Vier kandidaten hadden voor dit vak vrijstelling.

Aan de opstellen, dit vak betreffende, werd toegekend:

3	maal	het	cijfer	3
2	"	"	"	4
1	"	"	"	5
1	kandidaat	had	vrijstelling	

Voor eindcijfers afdeeling stijl- en ornamentleer werd gegeven:

2	maal	het	cijfer	3
2	"	"	"	4
1	"	"	"	5
1	kandidaat	trok	zich	terug.
1	"	had	vrijstelling.	

Bij de mondelinge examens in de methodiek bleek het der commissie, dat het schetsen op het zwart bord vaak gebrekkig was en van eene methodische behandeling van eenig onderwerp bij sommige kandidaten weinig sprake was.

1 examen werd onvoldoende, 4 voldoende en 2 goed genoemd, terwijl van de 7 opstellen, dit vak betreffende, 3 onvoldoende, 1 voldoende en 3 goed waren.

Voor de akte boetseeren (O) hadden zich aangegeven 4 candidaten. Hiervan voldeden aan het practisch gedeelte van het examen (A) 3 candidaten, waarvan 2 het diploma verwierven.

Voor de te boetseeren buste was gegeven de potretbuste van admiraal van Gendt, door Rombout Verhulst, voor het ornament naar photographie eene panceelvulling uit de Notre Dame te Parijs.

Het geleverde werk was over het algemeen bevredigend te noemen. Vooral bij de busten en de ornamentontwerpen was verdienstelijk werk. Voor de buste werd toegekend: 3 maal het cijfer 4 en 1 maal het cijfer 3.

Voor het geboetseerde ornamentontwerp: 1 maal het cijfer 3, 1 maal 4 en 2 maal 5.

Het geteekende ontwerp-ornament was minder goed dan het geboetseerde. Hiervoor werd gegeven: 1 maal 2, 1 maal 3, 1 maal 4 en 1 maal 5.

Voor het geboetseerde ornament naar photographie werd gegeven: 1 maal het cijfer 3, 1 maal 4 en 2 maal 6.

Voor projectieeler werd toegekend: 1 maal 3 en 2 maal 4.

Voor methodiek werd toegekend: 1 maal het cijfer 4 en 2 maal het cijfer 5.

Voor ornament werd als eindcijfer toegekend: 1 maal het cijfer 3 en 1 maal het cijfer 4 en voor ontleedkunde 1 maal 3 en 1 maal 4.

Eén der drie tot het examen B toegelaten candidaten had bij het behalen der akte M¹ in 1901 in projectieeler, stijl en ornamentleer en ontleedkunde zoodanige cijfers behaald, dat hij in dezen vrijstelling had van examen voor die drie vakken.

Amsterdam, 11 December 1902.

Namens de Commissie,

W. B. G. MOLKENBOER, *Voorzitter.*

B. W. WIERINK, *Secretaris.*